

Aan het College van Gedeputeerde Staten van de Provincie Zeeland
Postbus 6001
4330 LA Middelburg

Datum:
23 januari 2020

Betreft:
Vervolgadvies inzake kansen robotisering

Geacht College,

Op 17 december 2018 hebben wij het adviesrapport "Kansen van robotisering voor Zeeland" aangeboden aan de heer drs. J. de Bat, Gedeputeerde voor o.a. Economie, en aan de heer E. de Ruijsscher, voorzitter van de Economic Board Zeeland. In opdracht van SER-Zeeland is dit rapport opgesteld door het Kenniscentrum Ondernemen & Innoveren van de HZ University of Applied Sciences. Het rapport maakt duidelijk dat het toenemende gebruik van robots in het Zeeuwse bedrijfsleven niet gezien mag worden als een bedreiging voor de werkgelegenheid. Volgens de onderzoekers bieden robots juist volop kansen voor ondernemers, werknemers en de Zeeuwse economie. Daarbij kan onder meer gedacht worden aan een sterkere concurrentiepositie van het Zeeuwse bedrijfsleven vanwege lagere productiekosten en kwaliteitsuniformering. Voor werknemers kan het inzetten van robots bijdragen aan meer afwisselende functies, omdat routinematige werkzaamheden door robots worden overgenomen. Een voordeel is ook dat robots gebruikt kunnen worden voor het werk in onveilige omgevingen. Tenslotte biedt meer robotisering enige verlichting voor wat betreft de krapte op de Zeeuwse arbeidsmarkt.

HZ University of Applied Sciences adviseert dan ook om pro-actief aan de slag te gaan met het thema "robotisering" en het Zeeuwse bedrijfsleven robotproof te maken. Hier ligt natuurlijk een primaire verantwoordelijkheid voor het Zeeuwse bedrijfsleven (werkgevers en werknemers), maar de HZ ziet ook een stimulerende en faciliterende rol weggelegd voor de overheden, het onderwijs en de organisaties van het bedrijfsleven (ondernemersorganisaties en vakbonden). In het adviesrapport wordt dan ook voorgesteld om "een sector-overstijgend netwerk (aangeduid als "Zeeuws Robotconsortium") op te zetten, waarin zowel de sociale partners, als het beroepsonderwijs, de overheid, maar mogelijk ook financiers en Impuls Zeeland betrokken zijn" (pag. 39). De kracht van zo'n Zeeuws Robotconsortium ligt vooral in de mogelijkheid om (op basis van concrete doelstellingen en een werkplan) het robotproof maken van het Zeeuwse bedrijfsleven economie-breed aan te sturen en in het belang om ervaringen en kennis over sectorgrenzen heen uit te wisselen. Daarnaast ziet de HZ ook een meerwaarde in het opzetten van sectorale netwerken: "samenwerking en netwerkvorming per sector is eveneens zeer waardevol" (pag.40). Als voorbeeld wordt het Kennis- & Innovatienetwerk voor de Maintenance en Procesindustrie (KICMPI) genoemd.

In verband hiermee is de HZ van mening dat de Kennis- en Innovatienetwerken (K&I's) als sectorale netwerken een belangrijk "instrument" kunnen zijn voor het robotproof maken van het Zeeuws bedrijfsleven. De K&I's zijn echter tijdens de opdracht nauwelijks geconsulteerd over deze rol. Dit hing samen met het feit dat de focus van het onderzoek vooral lag bij het ophalen van opvattingen, visies en percepties van ondernemers en werknemers ten aanzien van de inzet van robots in concrete bedrijfssituaties. De mogelijke rol van de K&I's bij het stimuleren en aanjagen van deze ontwikkelingen is daardoor enigszins onderbelicht gebleven.

SER-Zeeland hecht veel belang aan de opvattingen van de K&I's ten aanzien van hun eigen rol en mogelijkheden op het gebied van het robotproof maken van (de respectievelijke sectoren en clusters van) het Zeeuwse bedrijfsleven. Daarom zijn gedurende de periode februari tot en met september 2019 de voorzitters van alle K&I's gevraagd naar hun visie op het belang van robotisering voor de betreffende sector c.q. cluster en op hun mogelijke bijdrage aan het stimuleren van deze ontwikkeling. Daarnaast zijn de K&I's op 13 november jl. uitgenodigd voor een rondetafelbijeenkomst. Tijdens deze bijeenkomst hebben wij onze bevindingen van de rondgang langs de K&I's ter toetsing voorgelegd.

Op basis van deze gesprekken en de rondetafelbijeenkomst hebben wij de volgende conclusies getrokken:

- Voor diverse sectoren en clusters zijn er inmiddels Kennis- en Innovatienetwerken (K&I's) tot stand gekomen, die tot doel hebben de ondernemingen binnen de sector een beter toekomstperspectief te bieden, met name door het innovatievermogen ervan te versterken. Er zijn echter ook sectoren en clusters, waarvoor nog geen K&I aanwezig is.
- Omdat er geen blauwdruk voorhanden is, zijn de K&I's ook verschillend qua onder meer taakstelling, strategie, uitvoeringsgerichtheid en betrokkenheid ondernemers. Elke K&I zoekt naar thema's en naar een werkwijze, die het best aansluiten bij de behoefte en de kenmerken van de ondernemingen binnen de sectoren.
- De "levensfase" waarin de K&I's zich bevinden, varieert erg. Sommige K&I's zijn helder georganiseerd en beschikken over medewerkers om een werkplan uit te voeren. Andere bevinden zich nog in de oriëntatiefase en zijn nog op zoek naar hun toegevoegde waarde voor de sector resp. cluster.
- In samenhang met het bovenstaande is ook het aantal aangesloten ondernemers bij de K&I's sterk wisselend en daarmee ook het financiële draagvlak van de K&I's.
- Er is enige tijd onzekerheid geweest over de continuïteit van de K&I's. De K&I's beschouwen het als positief dat in het coalitieakkoord van uw College "Samen verschil maken" (pag. 20) het toekomstperspectief van de K&I's is versterkt en de bereidheid is uitgesproken om hen te ondersteunen.
- Alle K&I's hebben behoefte aan uitwisseling van kennis en ervaring met de andere K&I's. Er is veel belangstelling voor het delen van best practices. Om hieraan tegemoet te komen is vanuit enkele K&I's het zgn. Smart Gate-initiatief gestart. Via dit initiatief kan de samenwerking tussen de K&I's gestimuleerd worden (zie www.smart-gate.nl/).
- Er is behoefte aan een stevige inhoudelijke rol van Economische Impuls Zeeland op het gebied van digitalisering en robotisering. Nu ligt die rol nog vooral bij innovatiefinanciering. Op het gebied van business development is meer structurele aandacht en menskracht voor robotisering gewenst.
- Digitalisering en robotisering liggen in de praktijk vaak dicht tegen elkaar. Het zijn in feite twee kanten van dezelfde medaille. In de regel geldt dat ondernemers eerst hun digitalisering op orde dienen te hebben, voordat zij aan de slag kunnen met robotisering.
- Uit de eerste ervaringen van de K&I's met robotisering(-projecten) blijkt dat ondernemers verschillende doelstellingen kunnen hebben wat betreft het gebruik van robots. Zo wordt in de zorgsector robotisering vooral gezien als een mogelijkheid om het tekort aan arbeidskrachten binnen de sector te verminderen, in de maintenance draagt robotisering bij aan veiligere werkomstandigheden voor werknemers. Het is belangrijk om vooraf goed in beeld te hebben welke doelstellingen ondernemers hebben om robots te gaan inzetten.

- Deelnemende ondernemers dragen bij aan de financiering van de verschillende K&I's. Deze bijdrage wordt vooral ingezet voor het "draaiende houden" van het K&I, maar is onvoldoende om (daarnaast ook) projecten en programma's uit te voeren op het gebied van het robotproof maken van de betreffende sector c.q. cluster.
- De meeste K&I's beschikken niet over een juridische rechtsvorm, hetgeen de mogelijkheden om bijvoorbeeld zelf een beroep te doen op Europese subsidieprogramma's beperkt.

Tegen de achtergrond van het bovenstaande komen wij tot de volgende aanbevelingen:

1. Nagenoeg alle Kennis- en Innovatienetwerken hebben de ambitie om een rol te spelen bij het verder robotproof maken van het Zeeuwse bedrijfsleven. De K&I's beschouwen digitalisering en robotisering als kansrijke thema's binnen hun sector of cluster. Digitalisering en robotisering worden dan ook als speerpunt-thema's voor de agenda's voor de toekomst van de K&I's genoemd. SER-Zeeland adviseert daarom om de K&I's een belangrijke rol te (blijven) geven bij het robotproof maken van het Zeeuwse bedrijfsleven.
2. Tegelijkertijd heeft SER-Zeeland vastgesteld dat de meeste K&I's nog een relatief beperkte slagkracht hebben. Dat heeft met name te maken met het feit dat diverse K&I's nog maar net opgericht zijn en dat veel energie en tijd geïnvesteerd dient te worden in het binden en verbinden van ondernemers. Daarbij speelt tevens een rol dat er voor de K&I's naast digitalisering en robotisering ook andere thema's (bijv. arbeidsmarkt) zijn, die aandacht vragen. Veel K&I's hebben op dit moment inhoudelijk, organisatorisch en financieel nog onvoldoende de mogelijkheden om hun ambities op het gebied van het robotproof maken van Zeeuwse ondernemingen waar te maken. Zonder inhoudelijke en financiële ondersteuning zal het omzetten van de ambities in uitvoerbare projecten en programma's te lang op zich laten wachten. Het is niet vanzelfsprekend dat alle K&I's zich zullen ontwikkelen, zoals het K&I voor de Maintenance en Procesindustrie dat in de afgelopen jaren heeft gedaan.
3. Diverse K&I's zijn op zoek naar hun concrete mogelijkheden om de aangesloten leden/ondernemers te ondersteunen bij het inzetten van robots binnen hun bedrijf. Er is geen "spoorboekje" beschikbaar hoe zij hun rol dienen in te vullen. Bovendien gaat het hierbij niet om een eenmalige advisering van ondernemers, maar om een vorm van trajectbegeleiding, die begint met bewustwording en voorlichting. Deze begeleiding is mede afhankelijk van de doelstelling(en), die de ondernemer wil bereiken met het inzetten van robots. Uit de contacten met de K&I's is ons duidelijk geworden dat er veel belangstelling is om kennis en ervaringen op het gebied van digitalisering en robotisering (maar ook wat betreft andere thema's) met elkaar te delen en best practices uit te wisselen. In verband hiermee is vanuit enkele K&I's het zgn. Smart Gate-initiatief genomen, dat tegemoet komt aan deze behoefte. Omdat wij (meer) samenwerking tussen de K&I's beschouwen als een noodzakelijke voorwaarde voor het robotproof maken van Zeeuwse ondernemingen, adviseren wij uw College om dit initiatief, dat van "onderop" is ontstaan, te ondersteunen.
Meer samenwerking van de K&I's heeft ook als voordeel dat economie-brede programma's vanuit Zeeland (K&I's in samenwerking met o.a. Impuls Zeeland, onderwijsinstellingen en ondernemers- en werknemersorganisaties) ingediend kunnen worden bij OP-Zuid, die aansluiten bij landelijk beleid, bijvoorbeeld "Nederland digitaal". Daardoor kan met meer succes een beroep worden gedaan op Europese cofinanciering.
4. Gelet op het strategische belang van digitalisering en robotisering voor de Zeeuwse economie, zijn wij er voorstander van dat in Zeeland voldoende inhoudelijke expertise opgebouwd wordt. Daarmee bedoelen wij zeker geen (wetenschappelijke) expertise wat betreft nieuwe robot-ontwikkelingen en - innovaties, maar veeleer deskundigheid wat betreft het toepassen van beschikbare robotiseringsmogelijkheden. Het is belangrijk om ondernemers te kunnen toeleiden naar bestaande kennis en ervaring (op het gebied van digitalisering en robotisering), die zowel binnen als buiten Zeeland beschikbaar is. Dit toeleiden vraagt om specifieke kennis en netwerken. Aan het verzoek van de K&I's om meer inhoudelijke ondersteuning kan volgens ons tegemoet gekomen worden als Economische Impuls Zeeland, Scalda en HZ University of Applied Sciences (en op termijn aangevuld met

University College Roosevelt) op robotiseringsgebied meer gaan samenwerken. Wij adviseren u om deze samenwerking te stimuleren.

5. De K&I's zijn uw College erkentelijk voor de financiële bijdrage, die zij van u (via Campus Zeeland) mochten ontvangen om het organiserend vermogen te versterken. Voor de uitvoering van programma's en projecten op het gebied van digitalisering en robotisering kunnen zij echter uitsluitend een beroep doen op de door de aangesloten leden/ondernemers bijeengebrachte middelen. Zeker in de startfase van de K&I's zijn ondernemers terughoudend om extra bij te dragen aan de kosten van uitvoering van projecten. Een K&I zal zich toch eerst moeten bewijzen. Wij geven u in overweging om door middel van een waarderingsbijdrage een deel van de uitvoeringskosten van projecten van de K&I's te financieren.

Uiteraard zijn wij bereid om bovenstaand advies over het robotproof maken van het Zeeuwse bedrijfsleven toe te lichten.

Uw reactie op dit vervolgadvisie zien wij met belangstelling tegemoet.

Vriendelijke groeten,

L. Ezinga,
voorzitter.

